

Hukuk Vizyonumuz

Doç. Dr. Emir KAYA

(Öğretim Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi)

(Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Grubu Dersinde yapılan online konuşma)

Konuşmayı deşifre eden: Handenur KOLDAŞ

19 Mayıs 2020

“Hukuk vizyonu” derken öncelikle Türkiye’de ya da genel olarak Müslüman coğrafyada hukuk vizyonu var mı, bu konu incelenmelidir. Biz, geleneğin hukukuyla çok fazla meşgul olduğumuz için ve o gelenekle yüzleşmemizi tamamlayamadığımız için bizi gelenekten geleceğe taşıyan bir hukuk vizyonuna sahip değiliz. Türkiye bağlamında düşünecek olursak, Müslümanların, Müslüman hukukçuların bir hukuk vizyonu olduğunu düşünmüyorum.

Peki Türkiye’de kimin hukuk vizyonu var ve eğer Müslümanların hukuk vizyonu yoksa bunun sebebi nedir? Bu iki soru birbiri ile ilişkili. Türkiye’de Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kuran kurucuların hukuk vizyonuna sahip oldukları söylenebilir ama aslında onlar da bir hukuk vizyonuna sahip değiller. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kuranların; hukuk gibi, eğitim gibi, tıp gibi parçalı bir vizyonları yok. Onların bir tek makrovizyonları var ve o makrovizyon doğrultusunda şekillenen sektörler var. Yani eğitim, sağlık, tarım, hukuk hep bu makrovizyona göre şekilleniyor. Bu yüzden Türkiye’de ayrı bir hukuk vizyonu olagelmiş değil.

Türkiye’deki makrovizyonun ne olduğunu anlayabilmek için, biraz daha geriye gitmemiz gerekiyor. Osmanlı’nın parçalanmasıyla birlikte bir takım tepki hareketleri ve çözüm arayışları ortaya çıkmıştır. Bu çözüm arayışlarını en güzel formüle edenlerden birisi de bildiğiniz üzere Yusuf Akçura’dır. Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde Akçura, biz Osmanlı Devleti’ni nasıl daha ileriye taşıyabiliriz, nasıl müreffeh ve huzurlu bir ülke oluşturabiliriz sorusunu üç alternatif cevap vererek tartışır: Bunlardan biri Osmanlılık, biri İslamcılık, biri de Türkçülüktür. Osmanlılık akımı hâlihazırda gündemimize uzak olan bir konudur. İslamcılık ve Türkçülük akımları bu aşamada karşı karşıya kalıyor. Bu akımlar belli hususlarda birbirleriyle birleşen akımlar olarak karşımıza çıkıyor. Türklerin, İslamiyet’e hizmet etmiş ve İslamiyet’in gelişip yayılmasında katkı sağlamış bir millet olduğunu söylüyoruz. Diğer taraftan da birbirleriyle çatıştıkları hususlar var. Çünkü İslamiyet hiçbir zaman ırkı merkeze almıyor; kişinin kendi ırkını sevmesi, bu sevgisini edebi olarak ortaya koyması bakımından bir sınırlama içermiyorsa ve ırkı tamamen dışlamıyorsa da, İslamiyet’e göre hiçbir zaman merkeze ırksal politikalar koyulmaz. Türkçülük ise bunun tam tersi olarak merkeze ırkı koyuyor. Dolayısıyla bağdaştıkları çok noktalar olsa bile aslında çatıştıklarını söyleyebiliriz. Türkçülük Sultan II. Abdülhamit’ten sonra bariz bir şekilde öne geçiyor, Osmanlı Devleti yıkılıyor ve Türkçü bir kadro Cumhuriyeti kuruyor.

Cumhuriyeti kuran kadronun makrovizyonu “bir ulus yaratmak”tır. Yusuf Akçura’nın deyimiyle bu ulus yaratmanın temelinde bir bilinç olmalı. Nasıl bir bilinç olmalı? Dikkat edersiniz ki Osmanlı zamanında gayrimüslim tebaa bazı farklılıklar olmakla birlikte devletin bir tebaası sayılırken, Cumhuriyetle birlikte gayrimüslim tebaadan kurtulma çabasının olduğunu görüyoruz. Bu çabanın altında gayrimüslimlerin hiçbir zaman Türk olmayacağı düşüncesi yatmaktadır. Ülke laikleşiyor ancak gayrimüslimlere karşı tepki artıyor. Ancak Müslümanlar için Türk olma yönünde bir umut var. O dönemdeki vizyon Türk unsurları Türkleştirmektir. Bu şunu ifade ediyor: Türk ama Türk olduğunun bilincinde olmayan; halife, sultan, peygamber gibi kavramlarla zihin dünyası örülmüş kişileri Türkleştirmektir. Diğer vizyon Türk olmayı Türkleştirmektir. Bu da o kişinin önce Türk olduğuna inandırılması, ardından da aynı bilinç seviyesine çıkarılması şeklindedir. Türkiye Cumhuriyeti bu makrovizyon üzerine kuruluyor ve herkesi Türkleştirdikten sonra da ulus devlet yapısı içinde müreffeh bir devlet olmamız amaçlanıyor. “Bu doğrultuda gidilirken ayak bağı olan unsurlar elenmeli, destekleyici olan unsurlar alınmalıdır” şeklinde bir bilinçle hareket ediliyor. İslam bu noktada bir ayak bağı olarak görülüyor. Laikliğin Türkiye’de bu kadar ön plana çıkarılmasının sebebi de bu anlayıştır. Esasında laikliğin katı bir din düşmanlığı olduğunu düşünmüyorum. Ancak laikliğin ön planda tutulmasının sebebi, bu Türklük vizyonuna İslam’ın uymamasıdır.

Türk’e de Türk olmayana da bu Türklük vizyonunun kazandırılması kolay olmadığı için iki katmanlı bir şekilde bunun işlenmesi gerekiyor. Üst katmanda “Türklük vatandaşlık bağıdır” denilmesi gerekiyor ki Türk olmayanlar elden geçirilsin. Fakat alt katmanda; eğitim katmanlarında, daha ekstra-legal katmanlarda herkesi ırk olarak tek tipleştirmeye çalışmak gerekiyor. Bu vizyon içerisinde ayrıca bir eğitim vizyonundan bahsedemezsiniz. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun amacının tüm alternatif eğitim kurumlarını kapatıp devletin tek bir eğitim söylemi doğrultusunda eğitilmesi olduğunu görüyoruz. Tarımda da -yine ekonomi tarıma dayandığı için- çok derin düşünülmeyle tarım politikalarının güçlendirilmesi, çiftçinin kalkındırılması gibi anlayışıyla hareket edilmiştir. Yani söz konusu faaliyetler yurt çapında bir kalkınma, aydınlanma hareketi olsa da bunun alt zemininde sosyal operasyonlar olduğunu söyleyebiliriz.

Şimdi bu genel girizgâh doğrultusunda Türkiye’deki hukuk vizyonunu ele almamız gerektiğinde şunu görüyoruz: Türkiye’de ister Türkçülük isterse radikal Türkçülük şeklinde olsun hiçbir zaman milli bir hukuk vizyonu olmamıştır. Olsaydı, hâlihazırdakinden daha iyi olacağı söylenebilirdi. Türkçüler toplumu bir an önce dönüştürmek gerektiğini düşündükleri için hukuk konusunda çok derin bir araştırmaya giremediler. Ayrıca çok derin bir araştırmaya girmeleri halinde kendi Türkçü vizyonları da sarsılacağı için, bir an önce montaj hukukuna sarılarak her birinin bildiği üzere İtalya’dan, İsviçre’den kanunları getirdiler ve hukuk, Türkiye’nin başına bir balyoz gibi indi. Cumhuriyetin en başında Osmanlıdan yetişmiş melez hukukçular olsa da bu kişilerin de sayısı gitgide azaldı. Hukuk tamamen bir araç, bir aygıt olarak ülkemizde yerleşti. Bundan dolayı bizim hukuk algımız bu şekildedir ve bozuktur.

Biz hukuk diye hep bunu gördük ve bize fakültelerde anlatılan da hep budur. Çok derin sorgulamalara girmeyecek, devletin otoritesini kabul edecek, laik, yaratılan yeni ulusa karşı problem çıkarmayan bir hukuk algısına uygun şekilde hukuk fakültelerinde eğitim verilmektedir. Bugün Müslüman hukukçu dediğimiz kişiler de bu şekilde eğitildiği için bir hukuk vizyonu yoktur. Dolayısıyla en baştaki sorumuzun cevabı bizim bir hukuk vizyonumuzun olmadığıdır.

Hukuk vizyonumuzun olmadığını davranışlarımızdan da anlayabiliriz. Müslümanlık hassasiyeti olanların on sekiz yıldır iktidarda olduğunu görüyoruz. Bu söylemin amacı iktidarı eleştirmek değildir zira bu doğal bir seyirdir ve birdenbire bir hukuk vizyonumuzun oluşacağını bekleyemeyiz. Bu sözlerim bizim resmimizi çekmek içindir. Şu an hukuktaki çabalarımızın özü, devletten bir süredir dışlanan biz Müslümanlar için bu durumun tersine dönmesidir; devlete etki ve nüfuz alanlarına gelmektir. Vizyonun diğer ayağını ise kadrolaşmak oluşturur. Kadrolara Müslümanların ya da Müslümanlara karşı olmayanların getirilmesi ve daha da ileri gidip devlette sözünü geçirmek amacıyla hareket ediyoruz. Ancak bu ayıp değil çünkü bizden öncekiler de öyleydi bizi de öyle eğittiler. FETÖ bunun patolojik bir versiyonuydu ve bunu çok sistematize edip ileri taşıdığı ve devlet için tehlike oluşturduğu için alaşağı edildi. Alaşağı edilmelerinin özü aslında budur.

Hukuk vizyonumuzun dar olduğunun göstergelerinden biri de bizi meşgul eden gündemlerimizdir. İstanbul Sözleşmesi, Lanzarote Sözleşmesi, feminizm vs. bunları konuşmak kesinlikle gerekli, hatta farz-ı kifaye niteliğindedir. Ama diğer taraftan bunun dışında başka bir gündemimiz yok. Yine baroların dönüştürülmesi meselesi var. Yukarıda da söylediğim gibi bizim hukuk vizyonumuz muhaliflerin elimine edilerek Müslümanların daha rahat bir ortama kavuşturulması yönünde seyrediyor. Bu gerekli olan bir politika olabilir ancak bunlar bir hukuk vizyonu değildir. Hukuk vizyonu bir toplumu huzura erdirerek, gönülden kazanarak sizin diğer ülkelerinizi daha ileri taşımanızın mecrasıdır. Bizim Müslümanlar olarak ülkemiz hiç kimsenin zarar görmemesi, Müslümanların huzura ermesi, Müslüman olsun olmasın herkese el uzatabilmemiz, ekonomik ve askeri anlamda bu amaçları gerçekleştirebilecek seviyeye ulaşmamız, herkesin huzurunun sağlanmasıdır. Bunların gerçekleştirilmesi için bir hukuk vizyonumuzun olması gereklidir. Ama böyle bir vizyonumuzun olmadığını görüyoruz. Bu vizyonsuzluğumuzun en önemli sebeplerinden biri bizim mevcut durumdaki hukuk algımızın bozuk olmasıdır. Yalnız kadrolara yerleşmeye odaklanmışız ve bu darlığa alışmışız.

Bu duruma bir örnek verecek olursak; yakın zamanda “Din Özgürlüğü İlkesine Neden Karşıyım?” adında bir makale yazdım. Din özgürlüğü teriminin iyi bir terim olduğu konusunda çoğu insan hemfikirdir. Hâlbuki makalede din özgürlüğünün seküler bir kavram olduğunu ifade ediyorum. Seküler bir dünya kurulduğu için dinin de o dünyada kısıtlamalara tabi olacak şekilde yer alması din özgürlüğü olarak tanımlanıyor. Eğer dünyadaki hukuk din temelli olsaydı o zaman hukuken ateist olma, laik olma özgürlüğü tanımlanırdı. Yani aslında bizim çok içselleştirdiğimiz hukuk ilkeleri bile başkalarının hukuk vizyonunun bizi işgal etmesinin neti-

cesidir. Başkalarının dünyaya açılma, yönetme vizyonu var, bunun için lojistik imkânları var ve bu imkânlar onlarda tefekkürü zenginleştiriyor, diri tutuyor ve o insanlar hukuk vizyonu üretip dünyayı peşlerinden sürüklüyor. Buna ses çıkarmıyoruz. Belli başlı noktalarda (feminizm, İstanbul Sözleşmesi gibi) direnç gösteriyoruz ama haricinde faydalı olduğuna düşündüğümüz ilkelere bile başkalarının hukuk nosyonunun izleri var ve bizi güdüyor. Bizim kendi vizyonumuz olsaydı hukuksal açıdan daha başka çözümler düşünürdük.

Evrensel hukuka Müslümanların katkısı nedir diye baktığımızda pek bir şey göremiyoruz. Kahire Bildirgesi var, evrensel bildirgenin İslami versiyonu niteliğinde; sadece bazı kısımlara Allah, şeriat kelimeleri eklenmiş. Bu bir vizyon değil ve bunun sebeplerinden birisi modern hukuk algısının bizim düşünce alanımızı çok daraltmış olmasıdır ve hukuk eğitimidir. Hukuk eğitimi kadar otoriteye, iktidara referans veren başka bir alan yoktur. Bu da bizi otoritenin, iktidarın ayağına düşürüyor. Otorite çizgisi dışında düşünemiyoruz, üretmiyoruz; sadece tepkisel oluyoruz.

Biliyorsunuz ki biz Müslümanlara bazıları gerici derler. Gerici İngilizcede *reactionary* olarak ifade edilir. Yani reaksiyoner. Bir anlamı gericidir, diğer anlamı toplumdaki değişime tepki gösterenlere verilen isimdir. Biz de yalnızca reaksiyon gösteriyoruz. Yalnız bunu yapıyoruz. Mesela LGBT aktivistleriyle ilgili Mücahit Gültekin'in bir yazısında belirttiği gibi, onların ümmet bilincine sahip olmasının bir sonucu olarak, onlar tarafından, bu konudaki makalelerim yüzünden pek çok platformda şikâyete maruz kaldım. Buradaki aktif eylemlerine karşın biz Müslümanlar ise reaksiyoneriz çünkü tabiri caizse çok dayak yedik ve öğrenilmiş çaresizlik içindeyiz.

Bu noktada bir çözüm olarak iktidarı birden ele geçirelim ya da devrim yapalım gibi düşüncelerimiz oluşabiliyor ama bunlar hiçbir işe yaramaz. Mesela İran'da devrim yapıldı ancak hukuk vizyonu adına bir şey getirilemedi. Halkı da huzurlu değil. Çünkü o toplumun gerçekliğinden çıkan bir hukuk vizyonunuz yoksa yapılan devrim eski düzenin yeşil renge boyanmış hali oluyor. Bu değişim ve dönüşümün sağlıklı olması için gereken ve aynı zamanda bizim hukuk vizyonumuzun olmamasının sebeplerinden biri de geleneksel hukukla olan yüzleşme sürecimizin tamamlanmamış ya da bu sağlıklı bir şekilde devam etmiyor olmasıdır.

Bugün biz fıkıhçılarla muhatap olduğumuzda, "Günümüz sorunlarına fıkıh açısından bir çözüm getirin" dediğimiz zaman fıkıhçılar bile kamu-özel hukuk ayırımına girerek bir takım şeyler yazıyor. Yani zaten kamu-özel ayırımının sorunlu olduğu, hukukun zaten bir yönüyle tamamının kamusal olduğu, düzenleyenin kamu olduğu eleştirilerine karşın fıkıhçı yine de en iyi şekilde bu ayırımı adapte olabiliyor. Yine daha eski tartışmalarda fıkıh denilince halen dinden çıkanın öldürüleceği, kahvenin haram olup olmadığı, kadının geleneksel kısıtlılıkları hakkındaki tartışmaları sürdürüyorlar. Bu durum da şunu ifade ediyor ki "Biz fıkihtan da hukuk çıkaramıyoruz".

Hukuk vizyonu oluşturmamız için iki yol var. İlki siyasi açılım yoludur ki üretilen hukukun uygulanması için gereklidir çünkü siyasi açılım olmazsa üretilen hukuk bir işe yaramayacaktır. Ancak siyasi açılım hukuk nosyonu üretmeye yetmez. Diğer yol ise daha ilmi, akademik olarak hukuk vizyonu çıkarmaktır. Bizim 1400 yıllık geleneğimiz var. Fakat ondan da önce Kuran ve sünnetten gelen bir özü, cevheri bulmamız gerekiyor. Biz bunu bulabilmiş değiliz. Biz İslam ve hukuk konularını birlikte tartıştığımız zaman 1400 yıllık geleneğin bugünle ilgisiz yığınlarının içinde gömülü kalıyoruz. Bir türlü çıkıp hukuk ifade edemiyoruz. Bunun için de reaksiyoner şekilde davranıyoruz.

Peki, 1400 yıllık gelenekten nasıl bir hukuk çıkaracağız? Buna bir örnek vermek istiyorum: Dört mezhep var, pek çok âlim, müçtehit, fukaha var. Bunların kitaplarından mesela ceza hukuku için mala zarar verme suçunda manevi tazminata ilişkin direkt bir hüküm çıkarmak zordur ve bakıldığında çok fazla görüş vardır. Ama bu 1400 yıllık geleneğe kuşbakışı baktığımızda bazı ortak prensipler bulabiliriz.

Mesela ceza hukukunun mağdur merkezli olması mutlak bir prensiptir. Bunu modern hukuka İslam'dan ilham alarak taşıyabiliriz. Ceza hukukunun mağdur merkezli mi, devlet merkezli mi olması gerektiği yönündeki felsefi tartışmalar içinden İslam'dan ilham alarak çıkabiliriz. Ama bunu yapmıyoruz. Bizim hukuk vizyonumuz olsa diyebiliriz ki “Ey devletim, sen öyle bir yasa yapmışsın ki bu yasada mağdur adeta dış kapının mandalı konumunda bulunuyor”. Daha birkaç sene önce mağdur hakları merkezi kuruldu, o da mağdurların bir miktar gözetilmesi için ama maalesef mağdurun durumu değişmedi. Hiçbir Müslüman hukukçunun, profesörün aklına ceza hukukunun mağdur merkezli olması gerektiği gelmemiş. Bizim şu anki hukukumuzda devlet merkezli bir ceza hukuku var ve bu mağdura karşı bir haksızlıktır. Her suça karşı o suç kendine işlenmiş gibi hareket eden savcılık, adalet organları İslam'ın ruhuna aykırıdır. Batıda Tanrının yerine ikame edilen devlet tanrısal devlet olduğu için bu gibi durumlar batıda normalleştirilmiştir. Cehennem yerine cezaevi, tapınak yerine mahkemeler, “Baba-Oğul- Kutsal Ruh” yerine “*Liberté – égalite – Fraternité*” (özgürlük-eşitlik-kardeşlik) ikame edilmiştir ve bizler de bu kültürel altyapıyı bilmeden bu düzeni aynen almışız. Ancak zaten o zaman da bir ulus yaratmak istediğimiz için ve eli sopalı bir devlete ihtiyacımız olduğu için, bu devlet algısı bizim işimize geldiği için bu doğrultuda hukuk üretmişiz.

Ceza hukukunda mutlaka mağdur merkezli olmamız gerektiğini hukuk vizyonumuz bize söyletmelidir. Bazı durumlarda mağduriyet kamuya yayılır, buna itirazım olamaz ancak iki kişi arasındaki suçlarda bile, şikâyete tabi olup olmamasından bağımsız olarak konuşuyorum, hukuk vizyonumuzun mağdur merkezli olması gerekir.

Yine kamu hukuku alanında idare hukukçularının bile dikkatini çekmeyen ve son derece doğallaşmış bir durum vardır. İdare hukukunda taraflardan biri her zaman idare olduğu halde siz o iki tarafın gittiği mahkemenin adını “idare mahkemesi” koyuyorsunuz yani taraflardan birinin adıyla mahkemeyi anıyorsunuz. Bu tabii hukuka aykırı bir şeydir. Ama bunu Danıştay

başkanına bile sorsak doğal karşılar. Bizim hücrelerimize bu derece sinmiş yanlışlar var. Yi-ne aynı şekilde Anayasa kendimi tanımlama hakkıma saygı duymak zorunda ama hâlihazırda-ki Anayasa bir ulus yaratmak istediği için bu özgürlükleri bana tanımıyor. Bu durum doğal hukuka aykırıdır. Bizim bu kavgaları bitirecek bir hukuk vizyonuna ihtiyacımız var.

Bu bağlamda yeniden anayasa yapılıp “Türkiye Müslüman bir ülke” denilse bunun bile sakıncalı bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. İslam’da “Hepimiz Müslüman’ız” diye bir yaklaşım yoktur. Peygamberimiz Medine’de bulunan insanlarla onların dini üzerine anlaştı. Bunu yapabildiğimiz takdirde modern mitoloji tamamen yıkılıyor. Bunun yıkılmasını isteme-dikleri için bizim hukukun bu alanına girmemize de asla izin vermiyorlar ve vermeyecekler. Bu durum da bizim Müslüman vizyonumuzu sadece kadrolaşma, iktidarı ele geçirme seviye-sine çekiyor.

Başka alanlarda örnekler verebiliriz. Medeni hukukta İslamiyet’te temel prensip olarak yalnız birkaç sözleşme türünde kısıtlılık vardır; mesela faiz bunlardan birisidir. Ama bu Müs-lümanlar arasındadır, gayrimüslimler arasında cevaz verilen yerler vardır. Detaylara girme-mekle birlikte İslam’ın medeni hukuk anlayışında sözleşme hürriyeti esastır. Oysa bizim Me-deni Kanunumuzda sözleşme hürriyetinin çok fazla kısıtlandığı alanlar vardır. Örnek olarak, evlilikte yalnız belli şekillere izin verilmiştir. Evet, devlet elbette bazı sınırlar çizecek, batıl sözleşmeleri belirleyecektir ancak bunun dışında sözleşme özgürlüğünü de sağlaması gerek-mektedir. Ancak o kadar geniş sözleşmecî bir medeni hukukumuz yoktur ve “Bu durum top-lumu memnun eder mi?” tarzında mülhazaların içerisine de pek girilmiyor.

Sizler ister akademisyen, ister avukat, hâkim, savcı ya da bürokrat olarak hep sorgulayı-cı bir bilinçle bu içimize kadar işlemiş haksız refleksleri, haksız öğretilerin varlığını görmeli, bilmeli ve ifşa etmelisiniz. Toplantılarımızın da bu ifşalar üzerinden gitmesi gerekir. Burada hata var, burada ırkçılık, aşırı dayatmalar var, “Bunlar bizim İslami hassasiyetlerimize uymu-yor” diyerek, bu yolu takip ederek yavaş yavaş bir hukuk vizyonuna ulaşmamız gerekiyor.

Biz bir mücadele veriyoruz (LGBT aktivizmine karşı vs.) Anayasamızın bizi oldu-ğumuz gibi tanımlamasını istiyoruz. Biz mesela Müslümanlar olarak bunu talep et-tiğimizde diğer kesimler de (özellikle LGBT aktivistleri) kendilerinin tanımlanma-sı için başvuramaz mı? Hukuka tam muktedir değilken bunun önüne nasıl geçeriz?

Kimliklerin tanımlanması noktasında, Anayasa’da tek tek sayıma gerek yoktur. Boşluk bırakabiliriz. Kuran’da bile boşluk bırakıldığını görüyoruz. Boşluk bırakarak da norm oluşturu-lur. Kaldı ki LGBT bir yaşam tarzıdır. Bunları hukuken tanımlamaya gerek yoktur. Temel prensipler üretildikten sonra taşlar yerine oturur. Biz dersek ki özel alanda bir şeye girmiyoruz, tecessüs yasağı uyguluyoruz; ama kamusal alanda da toplumun genel anlayışına göre mesela okula yakın içki satılmaması, cinsel durumların dışı vurulmaması gibi kısıtlamalar getiriyoruz. Bu şekilde düzenlemeler yapmak mümkündür.

Her sopayı eline geçiren vurmayı severken birileri feragat mi edecek?

Birinin bundan vazgeçmesi lazım ama Recep Tayyip Erdoğan'ın sık kullandığı bir söz var: acırsanız acınacak hale gelirsiniz. Şimdi bu da bir realitedir. Türkiye'de henüz hiçbir kesim elinden sopayı bırakacak kadar muktedir olamadı. Mesela Türkiye 1923'te kuruldu deniyor ama ben söylüyorum ki Türkiye henüz kurulmamış bir ülkedir. Yine İsrail de her ne kadar kâğıt üzerinde 1948'de kurulmuş görünse de kurulmamış bir ülkedir aslında. Yine İran kurulmamış bir ülkedir. Kurulmuş ülke bu tür ideolojik kavgalardan kurtulmuş ülkedir. Başta hukuki meseleler tartışma noktasındadır. Yani temel taşlar yerine oturmuş, hukuki meseleler tartışılıyordur. Bir ülkede temel taşlar tartışılıyorsa o ülke kurulmuştur denilebilir mi? Kurucu kadrolar aslında kuramadıklarını biliyorlar. Müslümanları kaybettiklerini, 2050'de Kürt nüfusun Türk nüfusu geçeceğini biliyorlar ve diyorlar ki "Biz şu kesimi düşman kabul etsek olmuyor, etmesek olmuyor". Bu şekilde bocalayarak elinden sopayı bırakmıyorlar. Kürtler ezildik diyerek bırakmıyorlar. Müslümanlar da bırakmıyor. İnşallah çok uzak olmayan bir gelecekte güçlü ve dingin bir iktidar olur ve elinden sopayı bırakarak herkese onun insanîyet hakkına ve kendini tanımlama hakkına saygı duyarak, kimseye kimlik dayatmadan bir arada yaşamamızı temin eder.

İslam'da had cezaları var ve bazen bu cezaları farklı yorumlayanlar oluyor. Olması gerektiği gibi uygulanması gerektiği şeklinde anlaşılması noktasında da icmalar var. Bu had cezalarının mahiyetini insanlara nasıl açıklayabiliriz?

Tarihsel açıdan bakıldığında İslami hükümlerin çığır açıcı nitelikte olduğunu görebiliriz. Mesela had cezası denilen şey, mesela el kesme, cezası çok büyük bir olay. Çünkü Avrupa'da daha yüz sene öncesine kadar en küçük bir hırsızlıkta sizin başınızın kesilmesine bir mani yoksa sizi idam ediyorlar. O zaman Araplarda da buna benzer uygulamalar var. Bu ortamda bir din geliyor ve diyor ki "Sizin hırsızlık suçuna verebileceğiniz en ağır ceza el kesmedir". Had sınır demektir. Had üst sınırdaki ceza demektir. Bu ceza gerektiğinde uygulanmıştır ama çoğu zaman uygulanmamıştır. Mesela altı yüz yıllık Osmanlı zamanında recm yalnız bir kere uygulanmıştır. O uygulama kitapta potansiyel olarak durur ama o bir üst sınırdır ve cezalar zaten her zaman üst sınırdan tatbik edilmez. Hafifletici sebepler bulunur. Ama mesela tekerrür halinde, kronik hırsızlıkta tabii ki el kesme cezasına taraftarız. Yani sonuç olarak İslam'ın hükümlerini o devir içerisinde çok büyük bir devrim olarak görmek lazım ve hala daha devrim niteliğinde hükümlerdir.

Ceza kanunlarının devlet esaslı olduğunu nereden çıkarıyoruz?

Ceza davasında tüm davalar kamu adına açılır. Diğer tarafta gerçek kişi vardır. Siz arkadaşınıza tokat atsanız bile devlet o tokadı kendisine atılmış sayar. Bazı durumlarda şikâyet, şikâyetten vazgeçme hali düzenlenmiş olsa da mesela mağdurun hiçbir zararı ceza mahkemesince tazmin edilmiyor. Bunun içi ayrıca hukuk mahkemesine gitmeniz gerekiyor. Yine ceza hukuku alanındaki düzenlemeler mağdur bazlı değil, sanık bazlı yapılıyor. Bunlara bakıldığında ceza hukukumuzun mağdur esaslı olmadığını net bir şekilde görebiliriz.

5237 sayılı yasa yürürlüğe girince, önceki yasadaki farklı olarak en başta devlete karşı olan suçlar değil insana karşı olan suçlar getirildi ve öldürme suçunun cezası artırıldı. Bu değişimi nasıl değerlendirebiliriz?

Bunlar mağdur yararına atılan bir adımdır ama ceza hukukunun özü aynı bozukluğu sergiliyor. Devlet buna iki insan arasındaki nizamı çözme şeklinde bakmadığı sürece bu bozukluk devam edecektir. Peygamberimiz hiçbir zaman işlenen suçları kendisine karşı işlenmiş olarak görmedi ama mesela zekâtın kamusal fonksiyonundan ötürü Peygamberimizin zekât vermemeyi kamuya karşı işlenmiş bir fiil olarak hareket ettiği de vakidir. Ama özünde ceza hukuku insan ilişkisi dikkate alınarak düzenlenmeli ve uygulanmalıdır.

İslami hükümlerin Müslüman hukukçuların aklına gelmemesinden bahsettik. Ancak mesela idam cezasını düşünelim. Mevcut çarpık hukuk işleyişi içinde söz konusu cezanın verilmesi daha sıkıntılı sonuçlar doğurabileceğinden hareketle, İslam Hukuku hükümlerinin uygulanabileceği aşamaya gelebilecek ortama ulaşmak için nereden başlamamız, nasıl hareket etmemiz gerekir?

Bizim hukukumuzda idamın uygulanması çok büyük mağduriyetler doğurur. İdam cezası 2000'lerin başında kalktı ama en son 1980'lerde uygulandı. Bunun uygulanması durumunda hata payının en aza indirilerek uygulanması düşünülebilir. Çünkü çok fazla vaka görülüyor ve çok vahşice suçlara şahitlik ediyoruz. Bu suçlar toplumda çok seyrek görülse idam yerine rehabilite edilme tartışılabilir. Ancak toplum vicdanını yaralayan örneğin tecavüz, vahşice öldürme gibi suçlarda idam cezasının en azından teorik olarak var olması, bir çözüm olabilir. Teorik olarak bulunması da onun hemen uygulanması haline gelmez. İdam cezasının uygulanabileceği, sağlıklı işleyen bir hukuk düzeninin olması aşamasına evrimsel olarak gelmek daha iyi bir yol olacaktır ancak biz toplum olarak evrim geçiremiyoruz. Yaklaşık yirmi yıldır dini hassasiyeti olan bir iktidar var ancak pek çok konuda evrim geçirmemize rağmen çok kritik, hassas noktalarda evrim geçiremiyoruz. Halen laikçi, ırkçı reflekslerle karşı karşıya kalıyoruz. Bizim demokratik bir şekilde tartışıp dönüşmemize olanak sağlanmıyor. O yüzden yer yer devrim–evrim karışımı bir yöntemin hayata geçmesi gerekebilir.

LGBT ile ilgili Hud Suresi 62. ayette Hud Peygambere kavminin kendisine ümit bağlanan biri olduğunu söyledikleri belirtiliyor. Yine aynı surede Şuayb (as) için kavminin “Ashında sen uyumlu ve akıllı birisin” dedikleri bildiriliyor. Siz de okuduğunuz okullardaki konumunuza rağmen, farz-ı kifaye olduğunu düşünerek hareket edip LGBT aktivistlerine karşı görüşlerinizi açıkladığınız için size teşekkür ediyorum. Yine had cezalarıyla ilgili teklifleriniz de çok önemli. Çünkü kavramı oluşturan iktidarı da oluşturur. Kendi kavramlarımıza dönmememizin nedeni özgüven eksikliği diye düşünüyorum. Halen bunları dile getirme noktasında utançlık içindeyiz. Bu noktada inşallah bu gibi çalışmalarla öğrenilmiş çaresizlik durumumuzdan kurtulabiliriz.

İlk söylediğiniz noktada şunları söyleyeyim. Dünyada bize nasip olan nimetleri bize Allah nasip etti. Bunlardan hem bu hayatta yararlanmak hem de bunları öteki hayata etki edecek şekilde kullanmak gerekir. Öteki hayatıma yaramadıktan sonra Harvard diplomasının bir önemi olmamalı. Elbette o okullarda ufuk açıcı bir eğitim aldım. Ancak bu durum oradaki düşüncelere esir olmamı gerektirmez. Oradaki eleştirel ortamdan beslenerek biraz da böyle oldum ama onların bariyerlerini aştığım için bu kadar şaşırıyorlar. Önemli olan hakikatin peşinden gidebilmektir. Ben de bunu yapmaya çalışıyorum.

Son birkaç senedir Avrupa ve Amerika’da LGBT ve feminist hareketlerin etkisiyle ve dayatmasıyla bir takım yasalar çıktığını görüyoruz. Bu durumun dünyayı ve ülkemizi götüreceği yer neresi olur? Bu hususta ne yapmalıyız?

Bizler batıdan gelen her şeye direkt batılı diyor ve antipatik bakıyoruz. Batıdan esen LGBT rüzgârı aslında batıya ait değil. Batıdaki insanların çoğu bu kişilerden ya da bu kişilerin özelliklerinden olmasa bile aşırı davranış ve marjinalliklerinden hazzetmiyorlar. Batılı toplumlarda oturmuş bir hukuk sistemi vardır. Batıda bu oturmuş hukuk sisteminden dolayı kitlesel dönüşümler çok kolay gerçekleşir. Amerika ve Avrupa’da insanlar apolitize olmuş durumdadırlar ve görüşleri tamamen televizyon karşısında şekillenir. Bunun için Amerika’da 20-30 sene zarfında LGBT’ye ait olumsuz düşünceleri tam tersine çevirdiler. Bize Avrupa’dan, AIHM’den, Avrupa Konseyinden esen bu rüzgâr batılıları da sindiriyor. Bunun sebebi lobicilik ve belli mercilerin ele geçirilmesiyle ilgilidir. Mesela Türkiye’de de halkın çoğunluğunu temsil etmeyen bir derin devlet olgusu vardır. Aynısını Avrupa için de düşünün. Bunlar parasal, lojistik olarak çok fazla şişiriliyor ve her an gündemdelere. Ama oranlarına baktığımızda LGBT bireylerin Avrupa’daki ortalaması %4. Ancak lanse edilen tartışmalara bakılınca da sanki %90 civarı bir çoğunluk teşkil ettikleri izlenimi doğuyor. Fransa’da %10 olan Müslümanlar kendilerinin yarı oranındaki LGBT üyeleri kadar gündem oluşturamazlar. Aksine Fransa’nın Müslüman gündemi hep sindirmeye yöneliktir. Ama LGBT üyeleri Avrupa’da artık çok radikal bir destek görüyor. Mesela benim yaşadığım olaya bakacak olursak, mezun olduğum okula [SOAS] birkaç yazımı göndererek beni şikâyet ettikleri için fikrim dahi alınmadan internetteki sayfam kaldırıldı. Bu hususta yetkililere çok sert mesajlar attım. Ama Belçika’daki okulum önce görüşümü aldı. Oradaki yetkililer beni dolaylı destekleyici geri dönüşler verdiler ama yine de açık olarak destek veremediler çünkü bu destekleri ortaya çıkarsa bu kişiler sahip oldukları konumdan, işlerinden olabilirler. Mesela homoseksüel bir çiftin nikâhını kıymayan nikâh memuru işinden ediliyor, yine böyle bir çiftin düğün pastasını yapmayana ceza veriliyor. Demek istediğim şey şu: Bu konuda Avrupa’da çok büyük radikalleşme var; bunu Türkiye’ye de sıçratmak istiyorlar. Bu konuda bizler genç hukukçular olarak ses çıkarmalı, mailler yazarak, telefonda görüşerek ilgililere bu hususun peşinde olduğumuzu bildirir nitelikte hareket etmeliyiz. Hâlihazırda homoseksüellerin, LGBT bireylerin hakları özel hayat içerisinde kalmak kaydıyla müdahale edilemez. Başkaca bir hakları yoktur.

Ceza hukukunda mağdur merkezli bir sisteme dönmek için kanunun üzerinde hakkaniyete bağlı bir hukuk anlayışına göre hareket etmek mümkün mü?

Hukukun üzerinde bir anayasa olmalı. Amerika'da Anayasa yedi maddedir. Amerika Anayasa ile yönetilmez. Bizim hukuk vizyonumuz ulus, ırk anlayışına sıkışmış. Anayasamız devletçi. Bu bize çok dar geliyor. İllaki bir anayasa olacaksa anayasada birtakım yasama, yürütme, yargı, toplumsal iletişim prensipleri olmalı. Ama anayasada şöyle bir madde de bulunmalı: "Kanun ne olursa olsun uygulanması halinde vicdanı yaralayacaksa, hâkim ya yargılamayı vicdani bir çizgiye çeker ya da yargılamayı daha üst bir mercie taşır". Ya da belki de vicdan mahkemeleri olmalı. Türkiye'de bir hâkimin adil olması mümkün değil. Çünkü sistem adaletsizliğin sistematize edilmesiyle oluşturulmuş. Ama böyle üst prensipler olursa kanunlar da çok sorun olmaz. Yine de her halükarda kanunlar mağdura yönelik, mağduriyeti giderecek nitelikte ve affedilme imkânını oluşturacak şekilde olursa belki de daha çok problem çözülür.